

פרשת אחרי-קדושים

תשפ"ה

מבאר תורתו של
מרח הגר"צ

רבי יונה הלוי

פארסט זצ"ל

בעהמח"ס דברי יונה
וראש ישיבת ד'נייטרא

דברי יונה

דברי יונה על פרשת אחרי-קדושים

אבל מי יוכל לומר על נפשו שאינו נכשל קצת באיסור שמיעת לשון הרע, מהיכן זה בא שנהנים לשמוע לשון הרע, הרי היה צריך לכאוב כששומעים שאדם אחר מדבר לשה"ר. שאדם אחר מדבר לשה"ר.

מסופר על החפץ חיים זצ"ל שנפגש פעם עם רב אחד מאיזה עיר, שאלו הח"ח, איך הוא מצב היהדות בעירך, ענה שאינו כראוי, ואיך הוא שמירת שבת בעירך, אמר המצב רע מאוד, ובענין מאכלות אסורות טהרת המושפחה ושאר ענינים, אמר המצב הוא בשפל המדרגה, שאלו הח"ח, ומה אתה עושה לתקן, ענה אותו רב בשאלה, וכי מה אני יכול לעשות, כבר נסיתי והשתדלתי בכל האופנים שאפשר לדבר על לבם, והם אינם שומעים לי, אין לי שום עצה, אדרבה יגיד לי הרב מה אני יכול לעשות, ענהו החפץ חיים תשובה נוראה, אמנם אתה אומר שכל כך רע וזר, ואתה אומר שאינך יכול לעשות מאומה לשפר המצב, אבל דבר אחד אני רוצה לדעת, האם כבר התעלפת מוגדל הכאב, אני משער לעצמי שעדיין לא, כי אם היה כואב לך כל כך עד שהתעלפת, זה בודאי היה משפיע לטובה על בני העיר, ולא היה מוגיע המצב לשפל המדרגה כל כך.

כן יש להתחזק בענין כיבוד אב ואם, ואני אומר זאת דוקא להורים, כי זה מתחיל אצל ההורים, אם מתנהג כך באופן שבניו יכולים לכבדו, או שמה ח"ו לא, אם הילד רואה שאביו ואמו מדברים דברים אסורים, אם זה דברי שקר, שהם אומרים להילד להגיד בטעלפאן שהם אינם כאן, בשעה שזה שקר, זה אינו חינוך, אתה למדת את בנך לומר שקר, וכן כשמדברים בבית כל מיני דיבורים אסורים, לשון הרע ורכילות וכדומה, כמה שהילד הוא צעיר, אבל הוא יכול להבין מה שמתרחש, וילד שרואה שהוריו מתנהגים כך, איך הוא יכול לכבד אותם כראוי, והדברים האלה שאמרתם הם דברים שאפשר לעשות, זה אינו עולה הרבה ממון, אבל בכל זאת אלו דברים שאדם דש בעקביו, הוא דורך על זה, ואינו נוגש לזה בחשיבות, וכמו שפירש הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע בבארת המים (פ' אמור) עה"כ (ויקרא כא א) אמור אל הכהנים. ופירש"י להזהיר גדולים על הקטנים. להזהיר הוא מלשון להאיר, כמו (דניאל יב ג) יזהירו כוהר הרקיע, וזהו להזהיר גדולים על הקטנים, שיהיו הגדולים משפיעים ומאירים על הקטנים, והוא כנ"ל שמעשי ההורים וכדומה משפיעים הרבה על הקטנים.

הגאון רבי ישראל סאלאנטר זצ"ל כותב שמצינו בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ט ס"ו) שיש שמונה מעלות בדרגות הצדקה זו למעלה מזו, והמעלה הגדולה שאין למעלה ממנה, הוא המחזיק ביד ישראל המך, ונותן לו מתנה או הלואה או שעושה שותפות עמו, או ממציא לו מלאכה כדי לחזק ידו להקנימו על רגליו, כדי שלא יצטרך לבריות ולא יישאל, ועל זה נאמר (ויקרא כה לה) והחזקת

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקיך אני ה'.

ויש לפרש בדרך צחות שאל תחכה להיות זקן ושיבה, ואז כשכבר תרגיש בעצמך מה זה להיות אדם זקן, אז תתחיל להבין שצריך לכבד אנשים זקנים, אלא מפני שיבה, עוד מלפני השיבה שלך תקום, ואם תעשה כן, אזי והדרת מפני זקן, אז הזקנה שלך יהיה נראה יותר יפה ומהודר, וע"ד שאמרו (סוכה נג.) אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו, ויש לעורר במצוה זו, הלא לכאורה אין צריך לדבר מזה בכלל, כל אחד יודע שצריך לקום מפני אדם זקן, והוא בודאי דבר גדול, אבל צריכים להתבונן, האם הוא מוכן לכבד יהודי זקן גם כשהוא על חשבוננו, אמנם כשנוסעים עם הבאס, כדאי וצריך לשמור את העינים ולהסתכל בספר, זה יותר טוב, אבל אם יארע שיהודי זקן עולה ואין לו מקום לשבת, האם זה שכיח לראות שאדם צעיר יקום מפניו למסור לו את מקומו, מדוע אין רואים זאת, והרי זה מ"ע מן התורה, שנאמר על זה ויראת מאלקיך, ואין זה דבר התלוי בזמן, זה נוהג בכל מקום ובכל זמן,

אי אפשר לומר שהמצב בבין אדם לחבירו הוא כל כך רע, הרי עמוד החדש בדורנו הוא גדול מאוד, אנו רואים כל כך הרבה חסד שנעשה, ישנם כל כך הרבה זכויות שאפשר לדבר עליהם, שהם יכולים להיות עבדנו מליצי יושר, אבל מצד שני, הקלות שיש בדורנו, שהוא הדור שנשארו מן החורבן הנורא, שעל כל אחד בדורנו אפשר לומר שהוא אוד מוצל מאש, נשארו ניצולים ממוש מאש, ונכשלים כל כך בקלות בעונות הדיבור ושנאת חנם, ואין אצלו שום חילוק בין יהודי לגוי, בבית המדרש אחד יכולים להיות עשרה אנשים, וכל אחד מסוכסך עם השני, זה אינו מדבר עם זה, וזה מדבר על זה, אולי הוא אינו מתכוון לרעה, הוא אינו רוצה לעבור עבירה, אם תגיד לו שזה אסור אולי יפסיק, אבל הוא אינו מתבונן שזהו איסורים דאורייתא.

כאשר החפץ חיים זצ"ל הדפיס ספרו על הלכות שמירת הלשון, נשקו הגאון רבי ישראל סאלאנטר זצ"ל על שזכינו השי"ת במתנה כזו, בעקבתא דמשיחא בחשכות הגלות, בשו"ע חדש על הל' לשון הרע, רבותי, לשון הרע הוא סם המות, והעון הזה יותר קל להכשל בו מהרבה עבירות שבתורה, שם צריך לגשת ולהחליט לעשות עבירה, ובדרך כלל זה עולה ממון, וצריך שכלי המעשה יעשוהו, ויש לו די זמן להימלך ולחזור בו, משא"כ עון חמור זה על עון לשון הרע אמרו חז"ל (שבת נו.) שבשביל זה גלו ישראל, ובית המקדש השני נחרב עבור חטא שנאת חנם (יומא ט:), וכתב החפץ חיים (בהקדמה) אם כן שהיה לעון זה הכח להחריב את בית המקדש, בודאי שיש לזה גם הכח למנוע שלא יבנה מחדש, צריכים לזכור שעון לשון הרע וליצנות אינו מ"ע שהזמן גרמא, האיסור אינו תלוי בזמן, אלא הוא קיים ועומד תמיד, ואף על פי כן כל כך נכשלים בזה, אמנם יש קצת אנשים שאומרים שנוהרים בזה

לא תשקרו איש בעמיתו (קדושים יט יא)

זהירות משקר ממון זצ"ל

ולדומא אציין ענין אחד מה שהנני רואה הרבה אצל בחורים שאינם נוהרים בדיבור שקר, ואם שואלים אותו על איזה דבר מה שלא התנהג כהוגן, אין זה מעכב אצלו להתנצל בדבר שהוא שקר מוחלט. ואף שהוא יודע שאסור לומר שקר, אבל מכיון שהוא רגיל שהוא צריך למצוא מוצא בניהול מכל דבר העומד לו בדרכו, ולכן כששואלים אותו איזה דבר שאם יאמר המענה האמיתי לא יהיה לו לכבוד וינזפו בו על כך, כבר אינו יכול לעמוד בנסיון והוא משקר ל"ע. אמנם בחור החי בקצת התבוננות איזי הוא יודע שאם השי"ת צוה מדבר שקר תרחק, והוא אינו נוהר בכך, א"כ מה תועלת יש לו בלימודו. ואולי ח"ו היצה"ר מניח לו ללמוד כדי שיע"ז יתדרדר למטה בשאר ענינים. כי אם לא ילמוד איזי יעמדו בדרכו ולא יניחו לו, ויצטרך לקבל הדרכה בכל הענינים, ולכן מניח לו ללמוד כדי שיע"ז לא יטפלו עמו ויוכל למנף עצמו בתרמית ומרמה ושקרים ותוצאותיה מי ישרנה, כי כשהיצה"ר כבר יש לו דריסת הרגל אצל אחד, איזי זה הולך מדיבור למעשה מטה מטה ל"ע. ומוטל חובה גדולה על כל בחור להתבונן תמיד בכל דרכיו ומעשיו בכל הפרטים כדי שיוכל להתבונן בימי בחורו על כל ימי חייו ושנותיו הבאים לקראתו, כי באמת במשך ימי החיים. (דברי יונה ח"א דף ק"ה)

ואל תתקנאו באלו המבטלים זמנם כי כל חייהם הבל ותוהו. הביטו וראו עד כמה מזולזל אצלם כל דבר שהלא כשמעוררים אותו על מצבו ושואלים אותו על פרט דא והא הרי אינו נמנע אפילו להשתמש בדברי שקרים גסים ותוך כדי דיבור ביכולתו לומר עשרה שקרים ואף אינו עולה על דעתו שהוא בועט בה, ובתורתו ונדמה לו שזהו אינו שקר כי הלא הוא צריך להציל את עצמו בבחינת הבא להרגל וכו' ואדרבה הוא עוד חושב את עצמו לחכם שהיה יכול להשתמש בכ"כ ערמה וחכמה וכי באנשים כאלו יש מקום לקנא בזמן שיכולים לחטוף כ"כ אושר בחיים לעסוק בתוה"ק ולהתעלות בדרך העולה בית אל. (דברי יונה ח"א דף ק"ה)

והוא ע"ד שפי מרן הגה"ק מסאטמאר זצ"ל בדרשות הושענא רבה מה שמבקשים בהושענות, הושענא בית הבחירה דהנה הבית המקדש נקרא בית הבחירה ולכאורה טעם הדבר הוא, כי הלא נתן לנו אלקים את הטוב ואת הרע, וצונו (דברים ל יט) ובחרת בחיים, וזהו הבחירה הנכונה והישרה, והנה בזמן שביהמ"ק היה קיים הלא היתה היא משפעת קדושה וטהרה בכל העולם בלי ערך, וממנה תוצאות חיים לבחור בחיים בבחירה ישרה לעשות נחת רוח להבורא ית"ש, אולם מפני חטאינו גלינו מארצינו וירדנו פלאים, עד שאין לנו לעשות חובותינו בבית בחירתנו, דהיינו שאין לנו באמת בחירה, כי היצר מתגבר בכח אדיר וחזק, ואין שום כח לחזק הקדושה להעמידה על תילה, אדרבה כל כח שבעולם מנגד לדרך האמת, כמסייע שיש בו ממש לדרכי השקר, וכמעט שניטלה הבחירה, לזה אנו מבקשים הושענא בית הבחירה, שכבר נזכה להשפעת הקדושה ממנה לחזות בנועם ה', שאוכל לעשות הבחירה הנכונה והישרה לדרך האמת אם ארצה בכך, והעונות לא יעכבו את בחירתנו עכ"ד. (דברי יונה ח"ב דף קמ"ד)

מציינו (בבא קמא קז:) הלכה מחודשת, שאדם התובע את חבירו וחבירו כופר, איזי אם הוא מודה במקצת הטענה, הוא מתחייב שבועה כדי להפטר מלשלם כל התביעה, ואם אינו נשבע הוא משלם הכל, ואם הנתבע כופר הכל, אינו צריך לשלם כלום והוא פטור גם משבועה, ולכאורה צריך ביאור, הכופר הכל שיתכן שהוא רמאי, הוא אינו מגלה בכלל שיש בו איזה מדה של אמת, שהרי אינו מודה בשום חלק מהטענה, ובכל זאת מאמינים לו בלא שום שבועה, הוא אינו צריך לשלם כלום, ואילו המודה במקצת שרואים בו שהוא אינו רמאי לגמרי, שהרי הוא מודה במקצת הטענה אע"פ שהיה יכול לכפור הכל, ודוקא אותו כופים שישלם, אלא אם כן נשבע על המקצת שהוא כופר, ולכאורה מסבירא הוא להיפוך, שהכופר הכל הוא רמאי, וצריך להטיל עליו את כל החומרות ולחייבו שבועה, ואילו המודה במקצת יש להאמינו ולא לחייבו שבועה, ולהסתפק במקצת שהורה.

אלא יש לומר איזה רעיון בדרך מוסר, הכופר הכל לצד שמא הוא משקר, הוא לגמרי תועה בדרכו והוא ממש גזלן, אותו התורה אינו רוצה לעזור אפילו, התורה אומרת להאמין לו, ואין נותנים לו תקנה של תשובה, אבל המודה במקצת הוא עוד יהודי שיש להאמין, כל החזקות שייך אצלו, רק שחוששים שהיצר הרע יש לו קצת שליטה עליו, ולכן הוא כופר את החצי השני, ולכן אומרת התורה אני אעזור לו, אחייבו שבועה כדי שלא יגזול כלום ויודה גם על החצי שהוא כופר. (דברי יונה ח"ב דף קע"ה)

בו. כמו כן הוא בענין לימוד המוסר, אפשר ללמוד מוסר באופן של צדקה, שיעזור אותו לשעה אחת, ואחר כך ימשיך עם החיים בלא שום שינוי, זה לא ישנה את דרך החיים שלו, אבל אפשר ללמוד מוסר באופן של לקבוע פרנסה, היינו שהמוסר יהיה מקים ומעמיד אותו על רגליו, שלומד מוסר באופן שישאר לו מזה השפעה לתמיד.

הבה נקבל על עצמינו לשפר את מעשינו, והקיץ הבא יעבור כמו שצריך, ותזכרו שאחרי ימי הקיץ מגיעים ימי התשובה, אחרי סיון תמוז ואב בא חודש אלול, ואין צריכים שבכל שנה יעשו תשובה באלול על איך שעבר הקיץ, אין צריך לדאוג שיהיה על מה לעשות תשובה, כי כבר יש לנו די, העל חטא שלנו לא יהיה לבטלה אמרו חז"ל (מובא בראשית חכמה שער הדירה פ"ג) רשעים מלאים חרטה, אף שחרטה הוא ענין טוב, אבל מי שמלא עם חרטה ותמיד הוא מתחרט, זהו כבר סימן שהוא רשע, שיש לו הרבה על מה להתחרט, צריך להתבונן כבר מעכשיו בתחלת הקיץ, באופן שלא יהי לנו הרבה על מה להתחרט בחודש אלול.

יהודי הלומד תורה רואה שהתורה אוסרת להזיק ולהפסיד את חבירו, ולא דוקא אם כבר למד את כל הגמרות במס' ב"ק וב"מ, אלא רק בפסוקי התורה כשלומדים אותם עם פירוש הרמב"ן וכדומה, כבר יודע שהתורה"ק דורשת ממנו להזהר בממון חבירו, ובעניני מדות בין אדם לחבירו, כשלומד ספר מוסר יודע שצריך להוציא מזה כלום, ושצריך להתבונן ולחשוב בזה, יש בחורים שניגשים אלי לפעמים בשאלות כאלו, שהם ממש כמו שמוכא בחז"ל (בר"ר פס"ג ס"ו) על עשו ששאל מאביו האידן מעשרים את המלה ואת התבן, שואלים שאלות כאלו, בזמן שיש להם עדיין הרבה דברים חשובים יותר שהם בכלל לא עושה, לשמור את העינים ואזנים, ללמוד תורה ולחזור שוב ושוב, כי אמרו (חגיגה ט:): אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד פעמים, ושדיע שרוצה לקנות חלק בתורה, הדברים האלו הם הדברים החשובים ביותר לבחור בישיבה, אבל לפעמים שאלותיו הם בענינים דקים העשויים למי שכבר שלם בכל הענינים הנ"ל, ולא לבחור שעדיין יש לו עוד הרבה מאוד לעבוד.

אמרו חז"ל (תמיד לב:) באלכסנדר מוקדון, שהיה מלך על כל העולם, את הכל חקר ודרש, עד שהגיע לגן עדן התחתון, וגן עדן התחתון הוא דבר מוחשי וגשמי בעוה"ז, ואלכסנדר מוקדון היה מושל בכיפה, ורצה לראות גם את זה, שכל מה שיש בעולם כבר ראה, הוא דפק על הדלת של גן עדן, ואמר הנה אני המלך אלכסנדר מוקדון אני רוצה להכנס, אבל לא הניחו לו להכנס, אמר להם לכל הפחות תנו לי איזה דבר שיש בתוך גן עדן, כדי שיהיה לי סימן שהייתי שם, שהגעתי כמעט למקום שאף אחד אחר לא הגיע, ואמרו שם שורקו לו מתוך גן עדן איזה דבר קטן, אבל הוא לא היה יכול להרימו מכובד משקלו, כששאל את חכמי ישראל שיגידו לו מהו הדבר הזה, אמרו לו שזה עין של אדם, אבל זה היה כל כך כבד שכל הגבורים לא היו יכולים להרימו, ושאל את חכמי ישראל מה לעשות, אמרו לו שיכסה את העין, ואז יוכל להרימו, ולכאורה הדברים תמוהים וצריכים ביאור.

וי"ל דהנה כל העולם הזה הוא רק למראית עין, זה נחמד למראה, וכל מה שהאדם רואה בעולם והוא רוצה לראותו, הוא סופג בתוך עצמו, הוא מרגיש שיש לו הנאות, אבל באמת אין להאדם שום דבר מכל העולם, זה אינו באמת שלו, זה רק למראית עינו, נמצא שכל התאוות וההנאות של האדם ספוגים בתוך עינו, כמובן שמה שהוא ראה באונס, בלי שירצה לראותם ותכניהם עיניו מראות, אינו נכנס לשם, אבל דברים שהוא רצה לראות והתאוה עליהם, הכל נספג בעינו, לכן זרקו לו מגן עדן עין, לרמוז שהוא חושב שיש לו הכל, אבל זה רק לעין, שום דבר אינו שלו, ולכן לא היה יכול להרים את העין, כי עיניו ספגו כל כך הרבה דברים, כשראה בנין שלם והתאוה לזה, נספג כל הבנין בתוך עינו, והכל נשאר בעינו, הוא לא קנה את הדברים, ולכן לא היה אפשר להרים את העין מכובד משקלו, עד שכיסוהו בחתיכת חרס, שהעין יפסיק לראות ולהנות מהעולם, ואז מאבד העין את משקלו.

כל אחד לפי ערכו יקבל על עצמו לשפר דרכיו, והקב"ה יעזור לכולם שתצליח, והיו הדברים שנאמרו כאן דברים היוצאים מן הלב שנוכחים ללב, ואומרים שהכוונה היא גם שזה נכנס לתוך המדבר עצמו, זה שאמר את הדברים, הקב"ה יעזור לכולנו שנוכל ללכת בדרכיו, כדי שלא יצטרך לענוש את עמו ישראל, וגם אם יהיה צורך לעזור אותנו לתשובה, יעזור אותנו אך ורק בדברים טובים, שמתוך כל טוב נתעורר לתורה ולתשובה, ונזכה ללכת לקבל פני משיח צדקנו בב"א.

תלמידיו ר' ע' מתו בימים שבין פסח לעצרת
משום שלא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב):

זהירות ממחלוקת ממון זצ"ל

ואפ"ל בזה דהנה בזה"ק איתא עה"פ כי יהיה להם דבר בא אלי רוחא דקב"ה בא אלי שהיה משה דן ברוה"ק וידע שהסכסוך נובע ממה שיש בעצם פירודי לבבות ביניהם ולכן היה משתדל שיהיה בבחינת ושפטתי בין איש ובין רעהו וגו' היינו שמתחילה יהיו המה בעצמם בבחינת איש ורעהו מבלי פירודי לבבות, והעצה לזה הוא כי יהודעתי להם את חוקי וגו' להדריכם בדרכי התורה שע"ז מתעורר כח התורה וקדושת התורה להסתכל על כל דבר במבט של תורה ואז ממילא היה ביכולתו למצוא פשר דבר ליישב ביניהם גם בענין הסכסוך כי כבר הבינו שאין מקום למחלוקת וסכסוכים בעד דברים של מה בכך. ודבר זה נוגע גם בדורות העתידים כי תמיד זהו העצה הנכונה לפשר בין בעלי דבר וז"ש כי יהיה להם דבר בא וגו' ונקט לשון עתיד דהיינו דאף כשיהיה בדורות העתידות סכסוכי דברים ביניהם העצה הוא כנ"ל.

והנה ידוע בשם החידושי הרי"ם זצ"ל שאמר עמשאמרז"ל [אבות א ה] כשהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים דהענין הוא כי אף שבאו להתדיין בדיני התורה כמנהג ישראל כשרים ואינם הולכים ח"ו לערכאות, אבל בעצם הסכסוך מתעורר מידת הנצחון וע"ז אינם יראים לשקר ח"ו ולכן יהיו בעיניך כרשעים. אמנם משקבלו הדין נתבטלה הפניה והנגיעה וכל אחד מהם רואה האמת כפי מה שהוא אז יהיו בעיניך כצדיקים עכתוד"ק. כי בהאמת ענין הנגיעה הוא נורא מאד וכמעט שמסמא עיני האדם עד שבעצמו אינו יודע ורואה שהוא סומא בדבר. וכמו ששמעתי לפרש על מה שפרש"י בפסוק [בראשית כד לט] ואומר אל אדוני אלי לא תאבה האשה וגו' וכתב שם אלי כתיב בלי וא"ו בת היתה לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו וכו' עיי"ש. ולכאורה למה נרמז דבר זה עכשיו כשאליעזר סיפר הדברים לבתואל ולמה לא נרמז למעלה בעת שדיבר אליעזר לאברהם. אמנם מובן כי אליעזר בעצמו לא ידע עד עכשיו שמה שיאמר את אברהם אולי לא תאבה וגו' הוא לצד הנגיעה שיש לו בדבר ורק עכשיו כאשר כבר לקח את רבקה וכבר ידע שלא יוכל ליקח את יצחק לבתו אזי נתוודע לו בעצמו כי שאלתו היה לסיבת הנגיעה.

וזהו עיקר גדול לדעת שתכלית התורה הוא ליישר כל המידות והנהגת האדם כי אם התורה הוא בלי יר"ש ומידות, אזי תורתו נעשה לו סם המות ח"ו ומה שאמרז"ל [פתיחתא איכ"ר ב] המאור שבה יחזירו למוטב זהו דוקא כשלומד באופן כזה שהמאור שבה יפעול עליו ולזה צריכים הרבה תנאים שיהיה הלימוד כהוגן ועכ"פ צריכים הרבה להשתדל בזה שיהיו כל מעשיו ודרכיו ביר"ש ואין כוונתו על מדריגות גבוהות, אלא על ההנהגה של יום יום ולדוגמא בברכת הנהגין וברחמי"ו וכדומה וכל הענינים של השו"ע או"ח עם כל פרטותיהם ואופני הספיקות הנולדים בזה שנמצאים בספרי השו"ת, שכל זה מוטל חובה גמורה על מי שתורתו אומנתו. וגם בעניני מידות יש לזכור דרך הטובה והישרה. וברצוני לעורר הלבבות על מה שיש בעו"ה עניני מחלוקת וחילוקי דעות עם חוגים אחרים דאף שצריכים לדעת דרך הטובה מה שקבלנו מרבתינו ואין לזוז מזה וגם אי אפשר להתחבר עם האחרים הטועים בדברים אלו אבל זה צריך להיות בכאב לב ובצער על שנמצאים בני ישראל כשרים המתנהגים בדרכי התורה ולעומת זה בעו"ה המה טועים בכמה ענינים והולכים בדרכים עקלקלות.

ולדוגמא אם יש לאחד אח ל"ע המתדרדר למטה בעניני יהדות, הרי אף שהאב צריך לעורר האחים האחרים להתרחק ממנו שלא ילמדו דרכיו אבל ההתרחקות הוא באופן של כאב וצער ולא בשמחה ח"ו לשמוח על תקלתו של הזולת וליהנות מזה שיכולים להתרחק ממנו. (דברי יונה ח"א דף ס"ו)

ובדרך אגדה מובא בספה"ק דענין לא תבערו אש וגו' ביום השבת קאי על אש המחלוקת ל"ע דהנה בכל השבוע טרודים במלאכה אבל בשבת שיש יותר פנאי מצוי ח"ו שיהיה קטטה בין אנשים ולזה אמר לא תבערו אש וגו' ובפשטות אפ"ל דקאי על אש הגיהנם שמתגדלת ע"י החטאים ל"ע ולכן אמר להזהר ולהשמר ביום השבת מחטא הלשון שהוא חמור מאד כדי שלא יבערו אש הגיהנם ח"ו. (דברי יונה ח"א דף קכ"ב)

וזה ברור שכל תכלית בריאת העולם היה בשביל התורה"ק ובשביל עם ישראל שלומדים התורה"ק וכל מה שנעשה בעולם הכל הוא לתועלת התורה"ק ולומדיה וכדאי להזכיר כאן לשונו של הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות וז"ל ומה טוב אמר האומר שלולי המשתגעים נשאר העולם חרב שאין בעולם שגוען דומה לשגוען האדם שהוא חלוש הנפש ודל ההרכבה והוא נוסע מתחילת הגליל השני משבעה גלילות הישוב עד סוף השישי והוא עובר ימים בזמן החורף והולך בארץ תלאובות בזמן החורב והקיץ ומסתכן בנפשו לחיות השדה ולרמשים כדי שירויח דגרים כשיקבץ כלום מן הזהובים שמכר בהם כח נפשותיו השלש ויהיה לו מהם חלק יתחיל לחלק אותם על אומנים לבנות לו יסוד על טבור הארץ בסיד ואבנים כדי לבנות עליו קיר שיעמוד שנים רבות והוא יודע שלא נשאר משנות חייו מה שיוכל בהם לבנות בנין עשוי מן הגמא היש שטות ושגוען כזה וכן כל תענוגי העולם הם הוללות וסכלות גמור אבל הם סיבה לישב העולם. ועל כן קראו חכמים עליהם השלום מי שאין לו חכמה עם הארץ כלומר לא נמצאו כי אם ליישב הארץ לפיכך הם מייחסים שמם לארץ.

ואם יאמר איש שהרי אנו רואים שוטא וחסיל והוא שוקט בעולם לא ייגע בה ואחרים עובדים אותו ומתעסקים בעסקיו ואפשר שיהיה המשתמש בעסקיו איש חכם ונבון אין הדבר כאשר יחשוב שמנוחת הכסיל כמו כן עובד ומוכן הטוב ההוא לאיש אשר חפץ הבורא לתת לו שאף על פי שהוא נח ברוב ממונו או רכושו יצוה לעבדיו לבנות ארמון כליל יופי ולנטוע כרם חשוב כמו שיעשו המלכים וכל הדומה להם ואפשר שיהיה הארמון ההוא מזומן לאיש חסיד יבוא באחרית הימים ויחסה יום אחד בצל קיר מן הקירות ההם ויהיה לו סיבה להנצל ממות כמו שאמר [איוב כז] רשע יכין וצדיק ילבש וכו' ע"כ. ועוד מבואר שם שגם כל מה שנכתב בתורה"ק הוא לתועלת האדם וכותב שם וז"ל והטעם שהצריכם לכתוב דעת איש אחד ואח"כ חוזר מן הדעת ההיא כגון שאמרז"ל ב"ש אומרים כך וב"ה אומרים כך וכן וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש כדי להודיעך אהבתם האמת והגברת הצדק והאמונה שהרי אלו האנשים הנכבדים החסידים והנדיבים המופלגים בחכמה כשראו דברי החולק עליהם טובים מדבריהם ועיונו נכון הודו לו וחזרו לדעתו כ"ש שאר האנשים בראיתם האמת נוטה עם בעל דינו יהיה כמו כן נוטה לאמת ולא יקשה עורף וכו'. (דברי יונה דף רכ"ו)

הנה כבר דברו לפני כמה דרשנים חשובים וכולם הרימו על נס את היתרון של תלמידי נייטרא בתורה וביר"ש ובמידות, אמנם רצוני להדגיש עוד נקודה נוספה. הנה אני למדתי אצל מרן זצ"ל עוד בטירנו, ואח"כ הלכתי ללובלין, ואח"כ חזרתי ללמוד אצל מרן זצ"ל בנייטרא. וכן עלה בידי להכיר הרבה גדולי ישראל, אמנם מה שראיתי אצל מרן זצ"ל כי בכל דרכיו ותהלוכותיו יכלו לראות את הבחינה של שני מידותיו, ואת הנקודה העיקרית מה שיכלו לראות אצל מרן זצ"ל, דאף שהיה בראש קהלה גדולה בישראל ובהנהגת המדינה, עכ"ז לעולם לא שמעו את שמו שיתערב בשום דבר של מחלוקת ופירודי לבבות. ואף שהיה לו יד בכמה ענינים לתווך שלום בין אדם לחבירו, אבל לעולם לא היה לו שום שייכות לענין של מחלוקת, והיה לו בזה מתנה משמים, שלזה זוכה רק מי שהוא מלא וגדוש בתורה ובמידות טובות, שאף כשהיה צריך לומר תוכחה, לא היה זה באופן שכואב להמקבל.

והנה זהו ענין שצריכים לעורר מאד בדורינו להתרחק מכל אביזריהו של מחלוקת בכל שום וחניכא דאית להו, ובדורינו יש גם לעורר גם בענין השקר שמזולזל מאד בעו"ה גם אצל יראים וחרדים לדבר ה', והלא אין לנו הרבה חטאים שכתוב עליה בתורה [שמות כג ו] תרחק. וכן בענין לשה"ר אשר אנו רואים שהגה"צ החפץ חיים זצ"ל עשה חיבור גדול כמוה על ענין זה. ולכן רצוני לעורר עכשיו אשר תלי"ת הכל מתנהג בין כותלי הבימה"ד בשלום ובשלוח והשקט ובטח בידידות בין אדם לחבירו, אמנם צריכים לשים על זה דגש מיוחד שלא יהיה לעולם מקום בעדתנו בענין של מחלוקת. וכבר אמרתי בביאור הכתוב [ויקרא כב לב] ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו', שלא ירצו לקיים מצות ונקדשתי וגו', ע"י אופנים שיש בהם חילול ה' ח"ו. בודאי שישתדל בענין זה שישכון כאן שלום ואחוה וריעות, וישתמשו עם כח הדיבור לתורה ולתפלה ולא ח"ו לדברים ההפוכים מזה ל"ע. ובוה יזכו למה שהזכרנו למעלה שהמצוה נקראת ע"ש מי שגומרה, שזה יהיה גמרה של המצוה להגיע לתכלית הנרצה בזה שקבלו עליהם אלוף לראשם, והש"ת ירחם עלינו, כי הלא אנו נמצאים בשפל המדרגה עד מאד, ועי"ז נזכה לקדש שם שמים, וישרה הצלחה בכל מעשי ידינו.

דרשת פתיחת זמן הקיץ מאת מרדכי זצ"ל

הנה כשאנו עומדים פה בהתחלת הזמן בעזרת אמצא לנכון ללמוד דברי החינוך במצות שבירת העצם [מצוה טז] וזה לשונו, ועל כן בתחילת בואנו להיות סגולת כל העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש, ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו ממעלה הגדולה שעלינו בה באותה שעה, ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושים נקבע בנפשותינו הדבר לעולם. ואל תחשוב בני לתפוש על דברי ולומר, ולמה יצוה אותנו השי"ת לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, הלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו, דע כי לא מחכמה תתפשני על זה, ומחשבת הנער ישיאך לדבר כן, ועתה בני אם בינה שמעה זאת, והטה אזנך ושמע, אלמדך להועיל בתורה ובמצות.

דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים והשתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות, ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים חפץ בתורה ובמצות, אם יעסוק תמיד בדברים של דופי כאילו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומנהו באמנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אמנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו.

ועל כן אמרו חכמים ז"ל [מכות ג:] רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, כדי להתפייס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקינו להיטיב לנו באחריותנו, כי מתוך הפעולות הטובות אנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד וכו', לכן אתה ראה גם ראה מה מלאכתך ועסקך, כי אחריהם תמשוך ואתה לא תמשכם, ואל יבטיחך יצרן לומר אחרי היות לבי שלם ותמים באמונת אלקים מה הפסד יש כי אתענג לפעמים בתענוגי אנשים בשווקים וברחובות להתלוצץ עם הלצים ולדבר צחות, וכיוצא באלו הדברים שאין מביאין עליהם חטאות ואשמות, הלא גם לי לבב כמו הם, קטני עבה ממתניהם, ומדוע ימשכוני הם אחריהם, אל בני השמר מפניהם פן תלכד ברשתם רבים שתו מתוך כך כוס תרעלתם, ואתה את נפשך תציל. ואחר דעתך זה אל יקשה עליך מעתה ריבוי המצות בענין זכירת נסי מצרים, שהם עמוד גדול בתורתנו, כי ברבות עסקינו בהם נתפעל אל הדבר כמו שאמרנו ע"כ.

והנה התאספו פה ציבור של תלמידים שבאו ללמוד בין כותלי ביהמ"ד. ויש להקדים בזה מש"כ הגר"י ענגיל זצ"ל [בית האוצר מערכת ב-י] על משא"ל [גיטין לב:] איתמר בפני כמה הוא מבטלו ר' נחמן אמר בפני ב' ורב ששת אמר בפני ג', ור"ש אמר בפני ג' בי"ד קתני ר"נ אמר בפני ב' לבי תרי נמי בי"ד קרי להו, דהענין הוא דענין הביטול חד בתרי יש בו שני אופני הבנה, א' י"ל דאין ענינו מטעם הכרעה והיפוך שהרוב מכריע ומהפך את המיעוט להיות כמוהו, רק הוא מטעם סברה דכל דפריש מרובא פריש, והב' י"ל דהוא מטעם הכרעה והיפוך בעצם שהמרובה מכריע את המועט להיות כמוהו. והנה אפ"ל דר"נ ור"ש פליגי בסברה זו דר"נ ס"ל דב' ג"כ קרויים בי"ד, דכיון דבג' דיינים בדיני ממונות אם ב' מחולקים עם הא' הרי נחתך הדין כמו הב' לכן גם הב' קרויים בי"ד, אמנם זהו רק לצד הראשון שאין הרוב מכריע המיעוט אלא שמצד הסברה נקטין כרובא, ואז נמצא שהבי"ד הוא רק שנים משא"כ אם נאמר שהרוב מכריע המיעוט א"כ לעולם אין כאן בי"ד של שנים אלא של ג'. ור"ש ס"ל כצד השני שהרוב מכריע המיעוט והוא כאילו כל הג' ס"ל כהרוב, וא"כ לפי"ז כל בי"ד הוא ג' ולכן צריך שיאמר בפני שלשה עכ"ד.

והנאון מראגמאשאו זצ"ל מבארים ענין הביטול של דעת המיעוט לדעת הרוב קצת באופן אחר, ומחלקו לג' אופנים, א', י"ל דמכיון דאחרי רבים להטות, היינו שהמיעוט מוכרח לקבל את דעת הרוב, וא"כ הוי כאילו אין עוד כאן מיעוט כלל. והב' י"ל דהמיעוט אינו מודה אל הרוב, אבל אין אנו מתחשבים עם סברת המועט כיון שהמה מיעוט נגד הרוב, ויש עוד אופן בזה דגם סברת המיעוט הוא סברה, אלא שהתורה צוה אותנו לפסוק כדעת

הרוב. והנפק"מ בזה דמכיון דקי"ל (מגילה ב:) דאין בי"ד יכול לבטל דברי חבריו אא"כ גדול ממונו בחכמה ובמנין, א"כ אם יתקבץ אח"כ בי"ד גדול בחכמה ובמנין, הרי אם נאמר כסברא הראשונה דהמיעוט התבטל אל הרוב, והוי כאילו הבי"ד כולו פסקו כשיטת הרוב, א"כ צריך שיהיה הבי"ד הגדול בחכמה ובמנין, שיהיה המנין מרובה ממנין כל הבי"ד הקודם, ולא רק ממנין הרוב, ולסברא השני צריך שיהיה הבי"ד השני גדול ממנין המנין הרוב שהיה בבי"ד הקודם, כי המיעוט לא התבטל ברוב. ולסברא השלישי הרי גם יכולים לצרף מנין המיעוט של הבי"ד הקודם להוסיף אל המנין של הבי"ד המאוחר, וביחד לבטל את הבי"ד הקודם.

ובזה מיושב המחלוקה [סנהדרין ל.] דאחר גמר הדין מכתב היכי כתבי, דמר ס"ל יצא פלוני חיי, ומר ס"ל פלוני ופלוני מחייבין ופלוני מזכה, ומר ס"ל פלוני יצא חייב או זאי מדבריהן. וזה תלוי ג"כ בסברות הנ"ל דמ"ד הראשון ס"ל כסברא הראשונה דהמיעוט בטל להרוב וכאילו כולם נקטו דעת הרוב, ולכן יכולים לכתוב פלוני יצא חייב דשוב אין כאן עוד מוכין, ומ"ד השני ס"ל דיש מחייבין ומזכין, אלא דלא נקטו כסברת המיעוט אלא כסברת הרוב, ומ"ד השלישי ס"ל דכותבין שיצא חייב מדבריהן, והיינו שהוא חייב רק מדבריהן של הבי"ד של עכשיו, אבל עדיין יתכן שיעמוד בי"ד הגדול בחכמה ובמנין ויצטרף אליהם דעת המועטין של עכשיו, ויצא זאי.

ולענינו הנה נתאספו התלמידים, והתחלת הזמן הוא התחלה חדשה בכללות, ולפעמים הוא התחלה חדשה בחיים. והנה כל אחד יש בנפשו חלק הרוב וחלק המיעוט, ועל כן אקוה שהציבור תלמידים שנתאספו פה, הרי צד הרוב שבכל אחד הוא לטובה בעזרת השי"ת, וא"כ המיעוט שבו יתבטל אל הרוב, או באופן של ביטול מצד הסברה, שיהיה גם ביטול מוחלט שהרוב מכריע המיעוט ויהיה כולו לטובה.

וזהו נוגע גם בהתחייבות של התלמידים מהיחיד לכללות הציבור, שתכלית הישיבה צריך להיות באופן המועיל לכללות התלמידים, ומוטל החובה על היחיד להשתעבד לזה, אף שנדמה לו שבנוגע לו לעצמו היה מועיל ביותר אם היה באופן אחר, אמנם זהו התחייבות ההשתעבדות של היחיד להציבור והמיעוט להרוב. ובדאי שאנו משתדלים שיהיה הטוב והמועיל לכל יחיד, אבל ברור שבעצם סדר הישיבה זהו דבר מוכרח שיקחו בחשבון התחייבות לגבי הציבור בכללותו, וזהו אחד מעיקרי ההצלחה של הישיבה, שכל אחד צריך ליקח זאת בחשבון. והשי"ת יעזור שיהיה הכל בהצלחה וכת"ס.

ליומא דהילולא קדישא
הרה"ק נפתלי צבי ב"ר מנחם מענדל זצ"ל
מראפשיץ
בעהמח"ס ספה"ק זרע קודש
י"א אייר תקפ"ז ~ שחל ביום ג' אמור הבעל"ט

ע"ד שרגילים העולם לומר בשם הרה"ק מראפשיץ זי"ע בהא דאי במדרש (ויק"ר פכ"ז ז) הראה לו הקב"ה למשרע"ה דור דור ודורשיו דור דור ושופטיו דור דור וחומסיו, ודקדק הרה"ק בשלמא גדולי הדורות ומנהיגי שפיר הראה לו הקב"ה למשה אך לאיזה צורך הוצרך להראותו את החומסים והגולנים ואמר הרה"ק מראפשיץ על עצמו בענותותו הנה אם היו מראים למשה רבינו את ראשי הדור ומנהיגיו והיו מראים לו שאני אהי מנהיג דורי היה משה רבינו אומר וכי גם נפתלי ראוי להיות מנהיג אתמהה. אך כשהראו לו דור דור וחומסיו ויראה משרע"ה איזה פנים יהי לדור ההוא נתנו דעתו לאמר בדור שפל כזה גם נפתלי ראוי להיות מנהיג. (דברי יונה ח"א דף ש"ב)

לעיילי נשמת מוה"ר טובי' אביגדור בן ר' אברהם צבי ז"ל
נלב"ט ע"ט ז' שבט תשנ"ה
ת.צ.צ.ב.ת.

יו"ל ע"י מערכת אוצר יונה - 509-1254 (438)
צו באקומען דעם גליון וועבזייטל שיקט א אי-מעיל צו
divrelyona@gmail.com